

Uit het archief van onze afdeling, 56 jaar geleden

*Over het ringen van vogels, vervolg op (1) uit DWeW jg 39, 2
Verschenen in de Weekbode van 10 juni 1955*

Deze zomer liep ik mijn lijstje boerderijen af in het kader van het zwaluwproject, waarvoor we met onze afdeling de nestinspecties doen. Altijd een gelegenheid om met de boeren een babbeltje te slaan, niet alleen over zwaluwen. En ook hoe het vroeger was. Ach ja, toen broedden ze in alle stallingen en vlogen ze heel de tijd rond je hoofd. En einde augustus zaten ze hier met grote benden op de telefoondraden. Ook de verwondering dat ze helemaal naar Afrika moesten vliegen. Het schijnt dat ze daarvoor op schepen meevaren, verneem je dan. Gefrons als je vraagt hoe het er dan aan toeging vooraleer er schepen waren. Hoe ze in de lente opnieuw hun zelfde broedplek konden terug vinden. En zijn dat wel dezelfde vogels? Dat had hij vernomen van een paar jonge gasten, die hier vroeger in de zomer op het hof langskwamen om de nog niet vliegvlugge nestjongen een ring om de poot te doen. Wacht eens, een ervan had een zwarte baard, Paul Houwen was zijn naam.

Het verraste hem dat ik Paul ook nog had gekend, en dat hij nu net 20 jaar geleden gestorven was.

Nieuwsgierig ben ik thuis gaan bladeren in het postuum huldeboek, waar Pauls klasgenoot Luc Houtsaegher zeer treffend een hele episode uit hun jeugd beschrijft. Hieruit plukte ik enkele fragmenten die hun gedrevenheid en sfeer illustreert.

Om vogels te ringen moet men vogels in de hand krijgen. Het meest voor de hand liggend is dan natuurlijk een val of een slagmuit, een fuik of... de jongen in het nest. Het is me bijgebleven, als marginale natuurvriend, dat ik hen (Paul en Antoon De Roo) leerde en moest demonstreren hoe een vogelnet te leggen. Op dat ogenblik beseft ik niet welke doorbraak dit betekende voor hun ringwerk. Ik stel die eerste stap gelijk met in gebruik nemen van nevelnetten en later het aanwenden van nog meer geperfectioneerde, akoestische methodes. Paul en Antoon hebben honderden, duizenden vogels geringd. Eerst zijn onze vertrouwde soorten aan de beurt gekomen: mersels, lijsters, mezen, roodborstjes en andere zangvogels, daarna kwamen de zwaluwen, de gierzwaluwen, de steltlopers...

...In 1954 werden er 54 nesten bezocht, in 1955: 134. Al hun vrije tijd werd daaraan besteed.

Wie kan er meepraten over het ringen van gierzwaluwen? Deze mysterieuze, ongenaakbare gewaande vogel genoot de speciale aandacht van Antoon...

...Het lokaliseren van de nesten was niet zo moeilijk; hoog onder een dakgoot, een gat hoog in de muur van een school, een klooster of een fabrieksgebouw, en geen enkel obstakel kan hen van de toegang weerhouden. De hoogst uitschuifbare ladder in Roeselare voorhanden, werd daarvoor geleend van schilder Decancq. De adembenemende trapezestukjes die Paul en Antoon opvoerden onder de dakgoot van de vrije Middelbare School of bij andere, vooral hooggelegen nestplaatsen, deden vele toeschouwers kippenvul krijgen...

*...Ooit is een ladder eens vrij onzacht naar beneden gekomen, waaraan we een halve dag reparatiewerk overhielden! Maar behalve het komisch gezicht, (cfr. het manneke) van Paul en Antoon in Roeselare, met die grote ladder op hun schouders rondtoerend, noteren we een ongelooflijke buit aan gierzwaluwen en wetenschap over adulte vogels, nestjongen en hun parasieten (*Iuisolieg Crataerina pallida*).*

Maar Paul hoefde de ladder niet op om in het straatbeeld op te vallen.

In de periode 1955, waarschijnlijk door toedoen van zijn broer kunstschilder, Joris, droeg Paul een baard. Voor deze tijd was dat een zeldzaamheid, en echte rariteit. Op straat werd je aan- en nagekeken. En een van onze favoriete spelletjes was dan, als we kwamen aangefietst en we zagen bij bepaalde mensen dat hun mond open viel van verbazing, dat wij al van te voren toeriepen: "Kijk, die met zijn baard!". Soms waren er van die gapers die dan echt hun eigen kin begonnen te inspecteren.

Na ruim 50 jaar zijn de tijden echt wel veranderd en moet je meer in je mars hebben om te worden nagestaard. Alleen is dat mysterieus trekgedrag gebleven en zijn we nog steeds nieuwsgierig naar het waarom. Onfortuinlijke trekvogels krijgen nog steeds een ring om hun poot of zelfs een zender omgegespt om meer te ontsluiëren over welke routes ze volgen, hoe ze hun weg vinden, waar ze tussenstops maken en hoe ze in weer en wind die inspanning aankunnen.

Tekst: Piet

Geciteerde fragmenten van Luc Houtsaegher uit 'Roep voor de natuur'

Er is ook heel wat verscheidenheid in de grootte der ringen. In België gebruikt men ringen van min dan drie millimeter doorsnede voor de meeste kleine zangvogels, tot ringen van meer dan een centimeter doorsnede voor eenden, buizerds en andere grote vogels. In Nederland gebruikt men ringen van meer dan twee centimeter doorsnede voor ganzen en zwanen, maar in ons land is er praktisch geen kans om zulke vogels levend te bemachtigen.

Waarom worden nu vogels geringd?

Het hoofddoel van het vogels ringen is de trek na te gaan van de vogels. Zo wordt onderzocht, waar onze zomervogels overwinteren want dit is voor iedere soort verschillend. Men onderzoekt eveneens welke weg de vogels nemen naar hun overwinteringsgebied want ook dit is heel interessant. Een typisch geval is de trekweg van de grauwe klauwier, een vogel wat groter dan een mus. Het winterkwartier van deze vogel ligt in Midden-Afrika en al onze grauwe klauwieren trekken zuidoostwaarts langs Klein-Azië naar Midden-Afrika, terwijl de meeste van onze zangvogels die in Afrika overwinteren zuidwestwaarts trekken om langs Spanje en Gibraltar Afrika te bereiken. Zonderling is ook dat de grauwe klauwieren die in Italië broeden dezelfde trekweg nemen al hoewel voor deze vogels de weg over Sicilië naar Afrika veel korter is.

Nog eigenaardiger is de trekweg van de ooievaar. De ooievaars van Denemarken, Rusland, Duitsland, Zweden en Nederland overwinteren in Zuid-Afrika en bereiken deze winterherberg voornamelijk langs twee grote wegen. Een eerste loopt van Noord- en Midden-Europa door Hongarije langs Klein-Azië naar Syrië, Palestina, Egypte, de Nijl, de Oost-Afrikaanse meren tot Zuid-Afrika. De tweede trekbaan is zuidwest gericht: Frankrijk, Spanje, Gibraltar, Marokko, Sahara, Tassili-en Ahaggargebergte, hoogvlakte van Tibesti, Tsaadmeer en Kongo waar deze trekweg bij de eerste aansluit.

Het ringwerk heeft nu aan het licht gebracht dat de ooievaars uit de streken ten oosten van de Elbe de oostelijke trekweg volgen en die ten westen van deze stroom de westelijke trekbaan. Evenwel werden wel enkele ooievaars uit het westen op de oostelijke trekbaan aangehouden wat waarschijnlijk wijst op het feit dat eenzame exemplaren gemakkelijk door een groep soortgenoten wordt meegetrokken.

De trekweg in de lente en in de herfst is niet voor alle vogels dezelfde. Zo werden er in de herfst in België kepen en sijsjes geringd die het volgende seizoen in Italië vastgesteld werden. Een sijsje bij Luik in het voorjaar geringd bevond zich in November in de Libanon!

Verder weet men nog altijd niet precies waar onze boerenzwaluwen 's winters verblijven, alhoewel reeds duizenden geringde exemplaren naar Afrika zijn afgereisd. Het loont dus nog altijd de moeite om onze gewone zwaluwen te ringen.

Door het ringen is ook aan het licht gekomen dat de broedvogels van een bepaalde streek steeds naar hetzelfde gebied terug keren om er te broeden. Dit werd reeds door het ringwerk voor een vijftiental trekvogels afdoende bewezen alhoewel uitzonderingen op deze regel geen zeldzaamheid zijn.

Door jonge vogels te ringen kan men zo ook hun natuurlijke levensduur bepalen. Er zijn soorten die een hoog cijfer halen maar de meeste vogels sterven heel jong. Dat de vink gemiddeld ouder wordt dan de reiger zal wel niemand hebben vermoed.

Dit zijn dan enkele hoofdbetrachtingen van het ringen van vogels.

(Vervolgt.)

HOUWEN P.